

Лекція №4

Тема: *Самостійна і науково-дослідна робота студентів у системі професійної підготовки.*

Мета: розкрити сутність понять «самостійна робота», «культура розумової праці», «наукова організація праці», «режим дня», «режим праці і відпочинку», «самоосвіта студентів», «самостійна науково-дослідна робота», а також умови збереження працездатності, раціональні прийоми самостійної роботи.

Тип лекції: інформаційна лекція з елементами бесіди.

Методи, прийоми: навчальна дискусія, бесіда, розповідь.

Обладнання: опорні схеми, таблиці, комп'ютер.

Основні поняття та терміни: науково-дослідна робота, конспектування, анотація, цитата, рецензія.

План

1. Організація самостійної роботи студентів та її значення.
2. Науково-дослідна робота як складова самостійної роботи.
3. Робота з навчальною та науковою літературою.
4. Правила оформлення бібліографії.

Література:

1. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів // Вища школа. - 2001. - № 4-5. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. - К.: Центр навчальної літератури, 2003.
2. Лекції з педагогіки вищої школи /За ред. В.І.Лозова. - Харків: ОВС, 2006.
3. Мазоха Д.С. На шляху до педагогічної професії. Вступ до спеціальності. - К.: Центр навчальної літератури, 2005.
4. Мороз О.Г., Сластьонін В.О., Філіпенко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навч. пос. — К., 1997.
5. Мостова І. Першокурснику: поради психолога. — К.: Тандем, 2000.
6. Мудрість учіння. Кроки до успіху / Упоряд. Г.С.Сазоненко. – К.: Магістр, 1995.
7. Тягур Р.С. Наукова робота студентів // Тягур Р.С. Основи педагогічних досліджень: Навчально-методичний посібник. -Івано-Франківськ: Плай, 2005.- С.15-31.
8. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Навч.посібник. - К.: Академвидав, 2005.
9. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії. - Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2005.
10. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. - К.: Академвидав, 2006.
11. Шайдур І. Психолого-педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів // Рідна школа. - 2000. - №3. - С. 54-55.
12. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. - К.: Знання, 2004.

1. Організація самостійної роботи студентів та її значення.

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Відповідно до п. 3.10.1 Положення про організацію навчального процесу в коледжах, затвердженого наказом МОН України від 2.06.1993 р., самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, визначається навчальним планом і становить не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми. Самостійна робота студента повинна бути конкретною за своєю спрямованістю і супроводжуватися ефективним контролем та оцінкою її результатів.

Зміст самостійної роботи студента полягає в науково обґрунтованій системі дидактично та методично оформленого навчального матеріалу і визначається з урахуванням структурно-логічної схеми підготовки фахівців, яку відображено в освітньо-професійній програмі та робочому навчальному плані. Зміст самостійної роботи студента з кожної навчальної дисципліни визначається робочою програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

У ході самостійної роботи студент:

- засвоює теоретичний матеріал з навчальної дисципліни, що вивчається (засвоєння лекційного курсу, а також окремих його розділів, тем, положень.);
- закріплює знання теоретичного матеріалу, використовуючи необхідний інструментарій практичним шляхом (розв'язання задач, виконання розрахунково-графічних робіт, виконання контрольних робіт, тестів для самоперевірки, тестів з фізичної підготовленості);
- застосовує отримані знання і практичні навички для аналізу ситуацій і вироблення правильного рішення (підготовка до групової дискусії, підготовча робота в рамках ділової гри, письмовий аналіз конкретної ситуації, розробка мистецьких проектів, під час участі та організації спортивних заходів тощо)
- застосовує отримані знання та уміння для формування власної позиції, теорії, моделі (написання курсової, кваліфікаційної, дипломної, магістерської роботи, наукової доповіді, статті, науково-дослідної роботи).

Самостійна робота з навчальної дисципліни для студентів може включати **різні форми**, які визначаються робочою програмою, залежно від мети, завдань та змісту навчальної дисципліни, специфікою напряму підготовки, спеціальності. Умовно самостійну роботу студентів можна розділити на **базову і додаткову**.

Базова самостійна робота забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів з усіх навчальних дисциплін навчального плану. Результати цієї підготовки виявляються в активності студента на заняттях, при виконанні ним контрольних робіт, тестових завдань й інших видів робіт.

Базова самостійна робота студентів може включати такі види робіт:

- ✓ опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- ✓ пошук (підбір) і огляд літератури і електронних джерел інформації з індивідуально заданої проблеми навчального курсу;
- ✓ виконання домашніх завдань;
- ✓ самостійна творча робота (вивчення музичних творів, робота над роллю);
- ✓ вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- ✓ підготовка до лабораторних робіт, практичних (семінарських) занять;
- ✓ підготовка до написання контрольних робіт, інших форм поточного контролю;
- ✓ систематизація вивченого матеріалу перед семестровим екзаменом.

Додаткова самостійна робота спрямована на поглиблення і закріплення знань студента, розвиток аналітичних навичок з проблематики навчальної дисципліни. Вона може включати такі види робіт:

- науково-дослідницька робота, участь у наукових студентських конференціях, турнірах, семінарах і олімпіадах;
- аналіз наукових публікацій з визначеної викладачем теми;
- написання есе за заданою проблематикою;
- бібліографічний огляд літератури за заданою проблематикою;
- розробка мультимедійної презентації;
- підготовка хронологічних таблиць;
- оформлення карт, таблиць і схем;
- підготовка термінологічних словників.

Контроль самостійної роботи і оцінка її результатів включає:

1. самоконтроль і самооцінку студента;
2. контроль і оцінку з боку викладача, державних екзаменаційних і атестаційних комісій.

Основними формами контролю самостійної роботи є:

- проведення екзамену;
- тестування;
- колоквіум;
- проведення контрольних робіт;
- письмові чи усні опитування студентів;
- перевірка індивідуальних завдань;
- перевірка творчих завдань;
- захист курсової роботи (проєкту).

2. Науково-дослідна робота як складова самостійної роботи.

Процеси глобалізації, входження України в європейське співробітництво та опанування сучасними інформаційними технологіями стають надзвичайно важливими компонентами професійної підготовки кожного педагога, потребують по-новому розглянути підготовку педагогічних кадрів. У цих умовах вагоме місце посідає науково-дослідна діяльність студентів, без якої неможливо здійснювати підготовку фахівців на рівні сучасних вимог, адже сьогодні школі потрібні вчителі, які не тільки оригінально й цікаво проводять уроки, ведуть позакласну та виховну роботу, а й вносять у свою діяльність елементи творчості. Для цього ще у коледжі їм необхідно оволодіти, поряд із спеціальністю, методами і прийомами наукового дослідження.

Науково-дослідна робота студентів (НДРС) – складова професійної підготовки, що передбачає навчання майбутніх фахівців методології і методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями і вміннями творчого підходу до дослідження певних наукових проблем.

Основне завдання науково-дослідної роботи студентів – це розвиток у них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання навчально-виховних завдань під час роботи в школі, а також у формуванні вміннь застосувати методи наукових досліджень на практиці. Завдяки участі в науковій роботі, студент оволодіває навичками користування різноманітними інформаційними джерелами, вчиться організовувати наукові гуртки школярів та керувати їх діяльністю.

У рамках науково-дослідної діяльності студентів вирішуються **наступні завдання:**

- формування наукового світогляду майбутніх фахівців;
- оволодіння методологією і методами наукового дослідження;
- надання допомоги у прискореному оволодінні спеціальністю та досягненні відповідного рівня професіоналізму;
- розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей у вирішенні практичних завдань; прищеплення навичок самостійної науково-дослідницької діяльності;
- розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у практичній роботі;
- розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції тощо

У межах навчального процесу науково-дослідницька робота студентів обов'язкова для кожного з них і охоплює майже всі **форми навчальної роботи:**

- робота над проектом з конкретної теми в процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, фундаментальних і професійноорієнтованих;
- виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, модульних робіт, що містять елементи проблемного пошуку;
- виконання нетипових завдань дослідницького характеру в період педагогічної практики;

- підготовка методичних матеріалів; написання і захист курсових, дипломних та магістерських робіт, пов'язаних з проблематикою наукових досліджень кафедр факультету.

У **позанавчальний час** студенти продовжують навчально-дослідницьку роботу, що сприяє вияву обдарованої студентської молоді, реалізації її творчих здібностей, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Така робота студентів сконцентрована в наукових гуртках, проблемних групах, семінарах, різного рівня науково-практичних конференціях, Всеукраїнських олімпіадах з навчальних дисциплін та спеціальностей, конкурсах на кращу роботу з гуманітарних дисциплін.

Отже, **науково-дослідна робота студентів** – важливий фактор у процесі підготовки молодого висококваліфікованого спеціаліста. Особиста участь майбутніх учителів початкових класів у наукових дослідженнях привчає їх до самостійних суджень, цілеспрямованості, організованості, сприяє формуванню аналітико-діагностичної основи педагогічної діяльності.

3. Робота з навчальною та науковою літературою.

У навчальній діяльності студентів особливе місце посідає **самостійне вивчення наукових джерел**, оскільки засвоєння їх змісту надає методологію, теоретичні основи наукового світогляду, розвиває здатність до творчого мислення, розширює кругозір, формує життєву позицію.

Основними загальноприйнятими формами занотовування прочитаних джерел є **виписки, тези, план, конспект**. Використання їх залежить від призначення, характеру твору, підготовленості студента.

Виписки — фрагменти з книжкового тексту, журналів, газет. Вони потрібні для того, щоб вибрати з прочитаного найсуттєвіше, що допомагає глибше зрозуміти текст. До їх переваг належать точність відтворення авторського тексту, накопичення фактичного матеріалу, зручність користування. Вони можуть бути дослівними (цитати) і довільними, коли думка автора викладається словами того, хто з нею ознайомлюється. **Тематичні виписки** – це фрагменти тексту, що є важливим матеріалом для підготовки доповіді, повідомлення. Вони групуються за тематикою.

План — коротка форма запису основних питань, які розглядаються в книзі чи журнальній статті. Його можна складати під час читання чи після ознайомлення з прочитаним, що дає змогу підсумувати здійснену роботу. Складання плану після ознайомлення з прочитаним ефективніше, оскільки забезпечує його стислість, послідовність. Труднощі складання полягають у необхідності заздалегідь з'ясувати побудову тексту, розвиток думок автора, а потім ясно і стисло це викласти. Його складання привчає студента до чіткого логічного мислення, допомагає виробити вміння коротко і послідовно викладати суть питання, організувати самоконтроль, стимулює його розумову працю.

Тези — короткий виклад основних думок автора, який передає не зміст, а лише основні положення тексту в тій логічній послідовності, яка потрібна для доведення головної думки.

Конспект - найбільш розгорнута форма запису. З кожної частини тексту записуються ті думки, факти, які розкривають зміст тексту. При конспектуванні фіксуються основні думки, деталі випускаються.

Важливий прийом конспектування — змістове згортання тексту, тобто його скорочення з обов'язковим зазначенням основних думок. Бажано ці думки переформулювати своїми словами. Конспект сприяє якнайкращому запам'ятовуванню прочитаного.

Правила конспектування:

1. Лектор або викладач завжди говорить багато, але не завжди конкретно по темі. З цієї причини ви повинні вчитися визначати в мові людини найбільш істотні моменти, які і потрібно заносити в свій конспект.
2. Ніколи не пишiть все в один рядок. Використовуйте цитатну техніку написання. Це значить, що кожна нову ідею потрібно фіксувати з нового рядка. При цьому між рядками бажано робити пропуск в один рядок. Це значно спрощує сприйняття і дозволяє доповнювати запису.
3. Те, що лектор або викладач зображує на дошці, потрібно фіксувати і у себе в зошиті, якщо він це робить, значить, це особливо важливо. Записувати ж це можна або графічно, або тезисно.
4. Не нехтуйте абрeвіатурами та скороченнями (про них ми ще скажемо). Цифри завжди пишiть знаками. Це багаторазово стискає обсяг матеріалу, але сенс ніяк не втрачається, і ви легко зможете зрозуміти, про що йде мова.
5. Включайте в конспект не тільки текст, скорочення, цифри і знаки пунктуації, але й таблиці, схеми, діаграми, формули, графіки і малюнки. Ці графічні підказки економлять час на фіксацію інформації, а також легко запам'ятовуються. До того ж вони вигідно вирізняються серед текстових блоків.
6. Якщо ж ви розумієте, що інформація подається набагато швидше, ніж вам вдається записувати, можете використовувати декілька хитрощів, щоб прискорити складання конспекту:
7. Використовуйте графічний конспект. При такому конспектуванні матеріал не записується, а зображується графічно – тільки з допомогою схем, формул, послідовностей стрілок і інших графічних елементів.
8. Збільшуйте швидкість письма. Навичка письма потребує тренування, але результат вартий зусиль. Швидше писати можна не тільки розвиваючи моторику рук, але і використовуючи більше скорочень, абрeвіатур, картинок.

Коли стикаєтеся з поширеними довгими словами, оперуйте **загальноприйнятими скороченнями**, наприклад:

функція – ф-я;

формула – ф-ла;

держава – дер-ва;

керівництво – кер-во;

давньоруська мова – дав. Рус;

література – літ-ра

Позначки і коментарі можна позначати спеціальними значками, наприклад:

! – важливо;

!! – дуже важливо;

? – не точно або під питанням;

Rm – запам'ятати;

R – перевірити;

P – приклад;

U – подивитися в підручнику;

I – подивитися в Інтернеті і т. п.

Ви можете придумати і свою систему позначень. Тут немає жодних обмежень чи умов, все залежить від вашої фантазії.

Застосовуйте **стенографічні знаки**, що позначають конкретні закінчення, наприклад:

/ означає «-ический» (мат/ — математичний, біолог/ — біологічний тощо);

~ означає «-ання» або «-ок в ток» (повед~ — поведінка, повествов~ — оповідання тощо);

Ђ означає «ність» (ущербЂ – ущербність, влиятельЂ – впливовість і т. д.).

Якщо доводиться позначати окремі поняття, завжди відокремлюйте їх від основного масиву інформації, а також підкреслюйте або виділяйте маркером, щоб цей елемент конспекту виділявся візуально. Також можна надати певного кольору конкретне значення, наприклад, червоний – головна думка, жовтий – визначення, зелений – виведення і т. п.

Дуже зручно використовувати в **конспекті позначення з математики**, такі як:

+ – плюс;

– мінус;

<, > – менше і більше;

± – неточність;

≠ – не дорівнює;

≈ – приблизно;

⇒ – отже;

⇔ – вірно тільки тоді, коли...;

∧ – і;

∨ – або;

∃ – існує;

∈ – належить;

∉ – не належить;

∀ – для всіх;

∪ – об'єднує;

∩ – перетинається;

с – включає в себе;

∞ – нескінченно;

∑ – сума;

|| – паралельно;

↑, ↓ – зростає і зменшується

4.Правила оформлення бібліографії.

Загальні правила

Об'єктами опису є всі види опублікованих та неопублікованих документів на будь-яких носіях. *Джерелом інформації* для складання бібліографічного опису є документ в цілому. *Опис документів* здійснюється за титульним аркушем, титульним екраном, етикеткою, наклейкою. *Мова* бібліографічного опису, як правило, відповідає мові вихідних відомостей документів. Бібліографічний опис складається *за сучасною орфографією*. *Числівники* в описі, як правило, наводять так, як вони подані у джерелі інформації. Але римські цифри і числівники у словесній формі заміняють арабськими цифрами при позначенні кількості класів чи курсів навчальних закладів; порядкових номерів видання; дат виходу документа; номерів випусків багаточастинного документа. При складанні бібліографічних списків до курсових, дипломних робіт, дисертацій після прізвища автора перед ініціалами кома не ставиться. Міжнародний стандартний книжковий номер (ISBN), ціна, відомості про тираж при складанні бібліографічних списків також не вказуються.

Опис джерел

Кожен запис про книгу чи статтю – це бібліографічний запис, що містить основні відомості:

- прізвище автора, його ініціали;
- назва твору (без лапок) та відомості про відповідальність;
- вихідні дані: місце видання, видавництво, рік видання;
- кількість сторінок.

Оформлення списку літератури:

Один автор

1. Дичківська О. О. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. Київ : ДІА, 2018. 82 с.
2. Бондаренко В. Г. Історія України. Львів, 2017. 153 с.
3. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2003. 542 с.
4. Ваш О. М. Етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 104 с.
5. Гурманова Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : ЦУЛ, 2017. 193 с.

Чотири автори

1. Інновації : навч. посіб. / Гуревич Д. Т., Чебан О. С., Грибан О. М., Макарова В. В. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 389 с.
2. Вища математика : конспект лекцій / Ткачук Т.С. та ін. Київ, 2015. 82 с.

Без автора

1. 30 років історичному факультету: історія та сьогодення (1986-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. В. В. Черепані. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 340 с.
2. Етнографія : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Гарапка; уклад. А. І. Гарапко. Київ : ЦУЛ, 2018. 320 с.
3. Міжнародні відносини : монографія / за ред. М. А. Березовського. Київ : ЦУЛ, 2016. 162 с.
4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: П. О. Бедрія, О. О. Петренка. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.

Електронні ресурси

1. Україна очима дітей : фотовиставка. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757&> (дата звернення: 15.11.2017).
2. Хміль А. А. Функції державної служби за законодавством України // Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf.
3. Куцкір Я. С., Махно Б. А., Борислав С. Г. Трансформація науковопедагогічної системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. Наука та інновації. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.15407/scin.12.06.006>.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати самостійно та законспектувати питання: Самостійна робота з книгою як основа дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. Самостійна робота – шлях до самоосвіти.
2. Опрацюйте матеріал (газету, вирізку, брошуру, статтю) Вивчіть його і складіть план (складний і простий) або конспект (короткий, тезовий, вільний, цитатний), анотацію і рецензію).
3. Знайдіть в Інтернет-мережі інформацію про педагогічні конференції здобувачів вищої освіти на поточний навчальний рік. Які проблеми розглядаються? Кого запрошують до участі? Які вимоги до публікацій висуваються?
4. Підготуйте реферат на тему (за вибором) «Творчий характер діяльності вчителя», «Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі».

Контрольні запитання та завдання

1. Розкрийте місце науково-дослідницької роботи в системі професійної підготовки здобувача передвищої освіти.
2. Поясніть, чому, на вашу думку самостійна робота здобувача освіти є одним із напрямків науково-дослідної роботи?
3. Чим визначається зміст і характер науково-дослідної роботи здобувачів передвищої освіти?